

Editörlük Ofisinde Yapay Zekâ: Bilimsel Yayıncılıkta Yapay Dar Zekâdan Yapay Genel Zekâya

AI in the Editorial Office: From Artificial Narrow to General Intelligence in Scientific Publishing

© Hakan Özdemir, © Furkan Kırık

Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göz Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Akademik yayıncılık, bilginin üretilmesi, doğrulanması ve yayılması için vazgeçilmezdir. Araştırma sonuçlarının hakem değerlendirmesinden geçirilerek yayımlanması, literatürün güvenilirliğini ve kalitesini temin eder. Yayımlanan her çalışma alanın güncel birikimini temsil eder ve bulguların küresel ölçekte paylaşılmasını sağlar. Dergiler araştırmacıların kariyer gelişimi, atıf alma ve bilimsel itibar kazanmasında ölçüt işlevi görerek bilimsel rekabeti teşvik eder.¹ Ancak akademik yayıncılık giderek artan bir yayın baskısı altındadır. PubMed verilerine göre 2000'de 532 bin olan yıllık yayın sayısı, 2024'te 1 milyon 700 binin üzerinde olup, yayımlanandan çok daha fazlasının dergilere yüklendiği göz önünde bulundurulmalıdır.² Artan hacim nedeniyle başvuru-yayımlanma süresi bazen yılları bulabilmektedir. Bilginin güncelliğini yitirmeden, ya da "eskimeye yüz tutmadan" sunulması hem dergiler hem de araştırmacılar için elzemdir. Bu sürecin merkezinde ise insan emeği vardır. Özellikle tamamen gönüllü katkı sunan hakemlerin rolü paha biçilmezdir. Artan yayın hacmi en temelde hakemlerin yükünü artırırken ön değerlendirme, editöryel takip, dil düzenlemesi ve biçimlendirme gibi adımlar da akademik yayıncılığın insan emeğine dayalı ve zaman alıcı diğer basamaklarını da olumsuz etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ajan-temelli yapay zekâ, bilimsel yayıncılık, hakemlik, yapay dar zekâ, yapay genel zekâ

Keywords: Agentic artificial intelligence, scientific publishing, peer review, artificial narrow intelligence, artificial general intelligence

Cite this article as: Özdemir H, Kırık F. AI in the Editorial Office: From Artificial Narrow to General Intelligence in Scientific Publishing. Turk J Ophthalmol. 2025;55:237-238

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Furkan Kırık, Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göz Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
E-posta: f_kirik21@hotmail.com ORCID-ID: orcid.org/0000-0001-5846-8536
Geliş Tarihi/Received: 15.08.2025 Kabul Tarihi/Accepted: 31.08.2025

DOI: 10.4274/tjo.galenos.2025.46080

İnsan zekâsı gerektiren görevleri otomatikleştiren yapay zekâ (YZ) modelleri bu noktada önemli bir dönüşüm potansiyeli taşıyabilir. Günümüzde YZ'nin çoğu, belirli görevlere odaklanan yapay dar zekâ (YDZ) kategorisindedir.³ Akademik yayıncılıkta YDZ, bazı yayınevlerinin makale yükleme (dilbilgisi/format kontrolü, intihal taraması, zorunlu bölümlerin denetlenmesi) ve hakem önerme aşamaları ile sınırlı kalmaktadır. Yayın evlerinden bağımsız olarak akademik içeriği değerlendiren araçlar da geliştirilmiştir. Ancak yayınevleri ve editör kurulları, hakemlik sürecine YZ'yi dâhil etme konusunda modelin bilimsel içeriği derinlemesine analiz yetkinliği, tüm literatüre erişim eksikliği, veri kaynaklı yanlılık, yayımlanmamış verilerin gizliliği ve en önemlisi insansı çok boyutlu düşünmenin eksikliği gibi gerekçelerle temkinli davranmaktadır. Buna karşın, tehlikeli bir pratik giderek yaygınlaşmaktadır. Bazı hakemlerin değerlendirmelerde genel amaçlı büyük dil modellerini kullandığı yazarlar tarafından dile getirilmektedir.⁴ Daha endişe verici olan, bu çıktının eleştirel süzgeçten geçirilmeden, mutlak doğru kabul edilerek hakem raporu olarak sisteme yüklenmesidir. Yanlış bilgiyi son derece ikna edici bir dille sunabilen (halüsinasyon), ileri düzey muhakeme yeteneğinden yoksun bu modellerin kontrolsüz kullanımı, akademik yayıncılığın temelini sarsabilecek ciddi etik ve güvenilirlik sorunları doğurur. Çözüm, genel amaçlı modellerin kontrolsüz kullanımında değil, akademik yayıncılığa özgü, amaca yönelik özel YZ sistemlerinin yayınevleri ve dergilerle iş birliği içinde geliştirilmesindedir. Hakemlik sürecine entegre edilecek bir YZ modeli şeffaf, açıklanabilir, yanlılık açısından denetlenebilir, ilgili literatürlere erişebilen, veri güvenliğini sağlayan ve en önemlisi, insanın sürecin ayrılmaz bir parçası olarak konumlandığı (*human-in-the-loop*) bir yapıda olmalıdır. Böyle bir sistem özgünlük ve literatüre katkı, metodoloji, istatistiksel analiz ve etik uygunluk gibi başlıkları ön analizden geçirerek iş yükünü hafifletmekle kalmaz, kimi zaman hakemlerin yoğunluk ya da motivasyon düşüklüğü nedeniyle gözden kaçırabileceği noktaların daha sistematik olarak ele alınmasına da yardımcı olabilir ve değerlendirmelerin kalitesini yükseltebilir.

Bu vizyonun bir sonraki adımı ajan-temelli YZ (AYZ) sistemleridir. AYZ, belirli hedeflere ulaşmak için otonom kararlar alabilen, farklı görevlerde uzmanlaşmış birden çok YDZ modelinin birleşiminden oluşur.³ Akademik yayıncılık için

özelleşmiş bir AYZ, sürecin pek çok basamağını “bir şef” edasıyla koordine edebilir: *Triyaj Ajansı* makaleyi analiz eder, intihal ve format kontrolü yapar, uygun editör ve hakemleri belirler; *Metodoloji Ajansı* istatistiksel tutarlılık, deney tasarımı ve etik bağlılığı denetler; *Literatür Ajansı* atıfları ve bulguları mevcut literatürle karşılaştırarak özgünlük ve güncelliği değerlendirir; *İletişim Ajansı* yazar-editör-hakem iletişimini otomatikleştirir. Bu otonom ajanların uyumlu çalışması, yayın süresini kısaltma potansiyeli taşır. Bu sistemler yine de akran değerlendirmesi için şart olan insan yaratıcılığı ve muhakemesinin yerini tutmaz. Bu nedenle insan denetimi vazgeçilmezdir.

Gelecekteki asıl devrim, insan zekâsının tüm yönlerini taklit edebilen, teorik bir sistem olan yapay genel zekânın (YGZ) gelişimiyle gerçekleşebilir. YGZ'nin henüz mevcut olmadığı bilinmekle birlikte, birçok teknoloji şirketi bu alanda yoğun çalışmalar yürütmekte, GPT-5 benzeri yeni-nesil modellerin YGZ yolunda önemli bir basamak olduğu belirtilmektedir.^{3,5} YGZ, yalnızca bilimsel ve felsefi derinlikle analiz yapma değil fabrikasyon verileri tespit etme potansiyeli, yeni araştırma yolları önerme ve uygun alanlarda simülasyonlar yoluyla bulguları test edebilme gibi yetenekler sunabilir. Ayrıca, akran değerlendirmesi dışındaki standart basamakları üstlenerek yayıncılığa hız kazandırabilir. Ancak, YGZ'nin ne zaman ve hangi koşullarda hayata geçeceği belirsizliğini korumaktadır.

Sonuç olarak, artan yayın hacmi ve mevcut sistemin yavaşlığı, akademik yayıncılığa YZ entegrasyonunu kaçınılmaz kılmaktadır. Bu entegrasyon kontrolsüz değil standartları belirlenmiş, sınırları çizilmiş ve daima insan gözetimini merkeze alan bir yaklaşımla yürütülmelidir. Günümüz koşullarında, amaca özel geliştirilmiş çok modlu YZ araçları yazar ve editörlerin iş akışını kolaylaştırarak zamandan ve emekten

tasarruf sağlayabilir, bilimsel ilerlemeyi hızlandırabilir. Bu dönüşümün, yayınevleri ve dergi temsilcilerinin katılımıyla sağlanacak bir uzlaşılı ile yönetilmesi, gelecekte bilimsel iletişimin güvenilirliği ve kalitesini teminat altına alacaktır.

Beyan

Yazarlık Katkıları

Literatür Arama: F.K., H.Ö., Yazan: F.K., H.Ö.

Çıkar Çatışması: Dr. Hakan Özdemir, Türk Oftalmoloji Dergisi'nde Yardımcı Editördür. Bu makalenin hakem değerlendirme sürecine dahil olmamış ve hakem değerlendirmesiyle ilgili bilgilere erişimi olmamıştır. Diğer yazarın açıklayacak bir çıkarı yoktur.

Finansal Destek: Çalışmamız için hiçbir kurum ya da kişiden finansal destek alınmamıştır.

Kaynaklar

1. Rowland F. Print journals: Fit for the future? Ariadne [Internet]. 1997 [cited 2025 Sep 3];(7). Available from: <http://www.ariadne.ac.uk/issue7/fytton/> [Accessed: 10 Aug 2025].
2. PubMed. U.S. National Library of Medicine. Search results by publication year: 2000 and 2024 (01 Jan–31 Dec). Bethesda (MD): National Center for Biotechnology Information; 2025. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/> [Accessed 2025 Aug 10].
3. Yenduri G, Murugan R, Maddikunta PKR, Bhattacharya S, Sudheer D, Savarala BB. Artificial General Intelligence: Advancements, Challenges, and Future Directions in AGI Research. IEEE Access. 2025;13:134325-134356.
4. Naddaf M. AI is transforming peer review - and many scientists are worried. Nature. 2025;639:852-854.
5. Metz C. OpenAI Launches GPT-5, the Next Step in Its Quest for AGI. IEEE Spectrum. 2024. Available from: <https://spectrum.ieee.org/openai-gpt-5-agi> [Accessed: 10 Aug 2025].